

**ЮБИЛЕЙНИ ЧЕСТВАНИЯ ПО СЛУЧАЙ
50-ГОДИШНИНАТА ОТ ОСНОВАВАНЕТО
НА ЮГОЗАПАДНИЯ УНИВЕРСИТЕТ
„НЕОФИТ РИЛСКИ“:
КУЛТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЕН СЕМИНАР
ЗА ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БЪЛГАРСКИ УЧИЛИЩА
В ЧУЖБИНА**

Дарина Тонкова

Българско училище „Дунав“ – Линц, Залцбург, Велс (Австрия)

Красимира Хаджиева

Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград (България)

През 2026 г. Югозападният университет „Неофит Рилски“ в Благоевград навърши 50 години. Основан с Разпореждане № 323 от 9 август 1975 г. на Бюрото на Министерския съвет, публикувано в „Държавен вестник“, бр. 65 от 1975 г., Университетът започва своето съществуване като филиал на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Първите 200 студенти са приети през академичната 1976/1977 година в две специалности – „Педагогика за подготовка на детски учители“ и „Педагогика за подготовка на начални учители“, като по този начин за първи път в България се предлага висше образование за запълване на нуждата от кадри за професиите „детски учител“ и „начален учител“¹ (дн. „учител, детска градина“ и „учител, начален етап на основното образование (I – IV клас)“²). През 1983 г. филиалът се реорганизира в самостоятелен Висш педагогически институт, а с решение на Народното събрание от м. август 1995 г. Институтът, на свой ред, се преобразува в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград.³

За патрон на новия университет е избран, по думите на К. Иречек, „многозаслужилият за народното просвещение в България монах“ Неофит Рилски (Irtschek, 1899, р. 288). Определението на Иречек не е преувеличено. Неофит Рилски е един от най-изявените и дейни български възрожденски просветители – създател на първото българско светско училище (в Габрово през 1835 г.), радетел за масово ограмотяване в модерни училища, автор на учебниците и помагалата, по които да учат децата на „нова България“,

автор на първата системна научна граматика на новобългарския език и основен двигател в развитието на българската филологическа наука, създател и вдъхновител на първото ядро на съвременните български учители и съвременната българска интелигенция, т.е. на хората, които ще осъзнаят и ще изпълнят своята епохална мисия за консолидирането на българската нация (Mihaylov, 2007). Столетие и половина по-късно, Югозападният университет продължава делото на своя патрон – превръща се в просветителски център, в истинска „даскалоливница“, такава, каквато е имал и великият възрожденец Неофит Рилски (Mihaylov, 2007). Днес в общо девет факултета се обучават студенти в 84 бакалавърски, 137 магистърски и 84 докторски програми (вж. Kuurova et al., 2025). Университетът е включен в Списъка на изследователските висши училища и е официално признат като „утвърден изследователски център“.⁴

Честванията на 50-годишния юбилей на Университета започнаха още година по-рано и се разгърнаха в изключително широк мащаб. Десетки мероприятия бяха организирани във всички факултети – конференции, кръгли маси, публични лекции, представяния на нови книги и монографии, спортни празници, концерти, модни ревюта и мн. др. Внушителна тържествена церемония се проведе на 11 май 2026 г. в Драматичния театър „Никола Вапцаров“ в Благоевград. Поздравителни слова произнесоха ректорът проф. д-р Николай Марин, Неврокопският митрополит Серафим, министърът на образованието и науката проф. д-р Георги Вълчев.

Като част от мащабните чествания на 50-годишнината на Югозападния университет беше организиран и културно-образователен семинар за представители на българските неделни училища в чужбина. Семинарът беше фокусиран върху все по-значимото място на българските училища зад граница в съвременното българско образователно и културно пространство, тъй като, освен че осигуряват обучение по български език, литература, история и география, те изпълняват важна мисия за съхраняването на националната идентичност, културната памет и връзката с България сред младите поколения, израснали извън пределите на страната.

В семинара взеха участие представители на български училища и организации от Австрия, Гърция, Испания, Италия, Кипър и Шотландия. Основната цел на срещата беше да насърчи професионалния обмен между академичната общност и българските училища зад граница, както и да очертае възможности за бъдещо сътрудничество в областта на образованието, квалификацията на педагогическите специалисти и съвместните културно-образователни инициативи.

Първият работен ден беше посветен на представянето на дейността на българските училища и организации зад граница пред студенти от различни факултети на Югозападния университет. Срещите предоставиха възможност за

споделяне на педагогически опит, добри практики и предизвикателства, свързани с обучението в двуезична, многоезична и мултикултурна среда.

Във Факултета по изкуствата гостуваха представители на Шотландия и Италия. Мая Тисовска от Българското съботно училище „АБВ“ – Единбург, представи лекцията „Езикът като мост между културите: особености и предизвикателства при преподаването на български език и литература в чужбина“. В нея беше разгледано значението на българския език като средство за съхраняване на националната идентичност, културната памет и духовната принадлежност сред децата, растящи извън България. Акцент беше поставен върху ролята на българските училища в чужбина като образователни и културни средища, които изграждат връзка между поколенията и родината. В изложението бяха анализирани особеностите на преподаването в мултикултурна среда, ролята на учителя като културен посредник и значението на литературата за формиране на ценности, емоционална свързаност и интеркултурна чувствителност. Представени бяха добри педагогически практики, интерактивни методи на обучение и възможности за използване на дигитални технологии за повишаване на мотивацията и ангажираността на учениците. Разгледани бяха и основните предизвикателства пред преподаването на български език в чужбина – различните нива на езикова компетентност, ограниченото време за обучение и конкуренцията на местния език. Лекцията подчерта, че обучението по български език и литература извън пределите на България е мисия, насочена към съхраняване на езика, културата и националното самосъзнание на българските общности по света.

Българското училище в Рим и Флоренция „Асен и Илия Пейкови“ към Културна асоциация „Паралел 43“ с председател Венета Ненкова беше представено от училищния ръководител д-р Мая Падешка и от ръководителя на извънкласната дейност в Рим Миглена Йовева.

Д-р Падешка представи структурата и дейността на училището, като обърна специално внимание на участието на цялата общност, застанала зад училището – ученици, преподаватели, родители, съмишленици и поддръжници от широк научен и професионален спектър, в изявите на учебното заведение. БУ „Асен и Илия Пейкови“ все по-ярко се очертава не само като основно образователно средище в Рим, но и като сериозен културен фактор, като културен посланик и изследователски център за възстановяване и съхраняване на българската културно-историческа памет в Италия. В условията на глобализация и засилена миграция българските училища в чужбина се превръщат в едни от най-важните пазители на националната идентичност. Те са не само образователни институции, в които децата на българските емигранти изучават езика, историята и традициите на своята родина.

БУ „Асен и Илия Пейкови“ в Рим, чрез своите научно-образователни инициативи и издателска дейност, показва как едно българско училище в чужбина

може да се превърне в мост между миналото и настоящето. Важно е да кажем, че към Асоциацията е създаден научен съвет с председател проф. Красимир Станчев, чиято цел е да осигури необходимата научност и задълбоченост на провежданите от училището изследователски проекти.

Д-р Падешка представи последните издания на БУ „Асен и Илия Пейкови“ – „Пламенни надежди – 400 години от първото българско хуманитарно училище“ („Аз-буки“, 2024), „Български маршрути в Италия. Илюстриран пътеводител“ („Аз-буки“, 2025), „Освобождението на България през погледа на европейските медии за периода 1876 – 1878 г.“ („Аз-буки“, 2026), които са осъществени по проекти, разработени в рамките на НП „Неразказаните истории на българите“, финансирана от Министерството на образованието и науката.

Проектите по създаването на тези книги превръщат учениците в активни изследователи на артефакти, документи, архиви. С помощта на техните преподаватели и представители на научната общност, която подкрепя дейността на училището, младите хора развиват аналитични умения и критическо мислене; научават се да работят с факти; придобиват умения за превод. Работата с архиви и медийни документи ги учи на уважение към историческата истина. В съвременния свят, в който често се наблюдават манипулации и фалшификации на исторически факти, подобни проекти възпитават у младежите умение да проверяват информацията и да търсят достоверни източници. Така българските училища в чужбина не само съхраняват паметта за миналото, но и изграждат активни и критически мислещи граждани.

Дейността на българското училище в Рим показва още нещо важно – че културната „дипломация“ може да се осъществява не само чрез държавни институции, но и чрез образователни общности. Чрез своите издания, изложби, конкурси и научни инициативи училището представя България пред италианското общество като страна с богата история и култура. То изгражда мостове между различни народи и култури и допринася за положителния образ на нашата страна в Европа.

Пред студенти от Техническия факултет говориха гостите от Кипър и Линц, Република Австрия. Калинка Панчева от Българското неделно училище „Родна стряха“ – Кипър, представи темата „Символиката на българската шевица и нейното трансформиране в словесното изкуство“. Лекцията включваше поредица от уроци, посветени на символиката на българската шевица и връзката ѝ с литературата. Шевицата не е просто украса, а символен език, носещ послания за защита, родова памет, духовност и национална идентичност. Чрез последователно изградени учебни дейности учениците се запознават със символите, цветовете и значението на шевицата като културен код, изследват връзката ѝ с българската традиция и откриват възможностите ѝ като средство за изразяване и общуване. Практическите занимания включват работа с

автентични носии, творчески задачи и използване на дигитални технологии, които показват как традицията може да бъде съчетана със съвременните образователни подходи. Особен акцент се поставя върху прехода от визуалния към словесния език. Учениците откриват символите на шевицата в произведения на Елин Пелин и осмислят как литературата използва същите послания чрез художественото слово. Калинка Панчева подчерта, че българската шевица е духовен и културен код, който съхранява паметта на народа, а интегрирането на литературата и изобразителното изкуство подпомага развитието на творчески умения и по-дълбоко разбиране за националната идентичност.

Дарина Тонкова, директор на Българско училище „Дунав“ – Линц, Залцбург и Велс, представи дейността на училището и международния проект „Неразказани истории – когато историята срещне човешкия избор“. В изложението беше проследена мисията на училището за съхраняване на българския език, култура и национална идентичност сред българската общност в Горна Австрия и Залцбург, както и разнообразните образователни и културни инициативи, реализирани през годините. Особено внимание беше отделено на проекта „Неразказани истории“, който обединява ученици от България, Австрия и Белгия в изследване на исторически личности и събития. Чрез работа с исторически източници, анализи и творчески проекти учениците изследват теми, свързани с паметта, ценностите и личния избор, развивайки критическо мислене и гражданска чувствителност. Като пример беше представена историята на Тодор Ангелов – български участник в антифашистката съпротива в Белгия, чиито живот и послание за смелост, солидарност и отговорност се превръщат в отправна точка за размисъл върху съвременните проявления на езика на омразата и значението на историческата памет. Представянето на тази отделна човешка съдба показва как обучението по история може да бъде свързано с актуални обществени теми и да насърчава активната гражданска позиция на младите хора.

За своята аудитория от Факултета по педагогика д-р Станка Колева и Ширин Фейзиева бяха подготвили презентация на тема „Предизвикателства и добри практики при обучението по български език в неделните училища в Северна Гърция“. В изложението беше представена спецификата на обучението по български език в българските неделни училища към Дружество „България“ в Северна Гърция – Кавала, Комотини, Драма, Неа Перамос, Аспровалта, Серес и Като Неврокопи. Акцент беше поставен върху работата в мултикултурна и многоезична среда с ученици от различни възрастови групи и различно ниво на владеење на български език. Бяха разгледани предизвикателствата, свързани с ограничената езикова среда и недостатъчното учебно време, както и значението на подкрепата от Министерството на образованието и науката за развитието на българските училища в чужбина. Показани бяха добри педагогически практики, извънкласни дейности и успешни партньор-

ства с образователни институции от България и Гърция. Особен интерес предизвика представянето на авторската дигитална образователна игра „Езиков детектив“, разработена от д-р Колева като средство за обучение по български език като втори и чужд език. Демонстрацията показва възможностите на игровите и дигиталните методи за повишаване на мотивацията, активността и увереността на учениците при усвояването на българския език.

Участниците от Испания и столицата на Австрия – Виена, бяха посрещнати във Филологическия факултет. Първи за своята дейност разказаха представителите на Асоциация „Балкан“ – Испания. В изложението им беше проследена историята на първата българска асоциация в Испания, основана през 2003 г. Петя Цанева разказа за създаването и развитието на организацията, възникнала от желанието на група сънародници да подпомагат адаптацията на българите в Испания и същевременно да съхраняват връзката им с родината. Катя Досева представи богатата проектна дейност на Асоциация „Балкан“, включваща образователни, социални и културни инициативи, насочени към социално включване, гражданска активност и межкултурен диалог. Особено внимание беше отделено на философията, която стои в основата на дейността на Асоциацията – стремежът да се изградят мостове между хората, а не граници помежду им. Чрез образование, култура и обществена ангажираност организацията насърчава взаимното уважение, диалога и сътрудничеството между различни общности и култури. Антоанета Мишева представи Първо българско неделно училище „Св. Иван Рилски“ – Мадрид, един от най-успешните образователни проекти на Асоциацията. Тя акцентира върху мисията на училището да съхранява българския език и националното самосъзнание на децата, израснали извън България. Беше представена и дейността на учебното заведение като изпитен център към Софийския университет за сертифициране на знанията по български език съгласно Общата европейска референтна рамка за езиците.

Опитът на Българско училище „Св. св. Кирил и Методий“ – Виена, в обучението по български език, литература, история и география в условията на многоезична среда беше споделен от Симона Захариева и д-р Христина Цонева в презентацията „Да учиш история далече от България“. Бяха представени особеностите на работата с ученици с различни езикови профили – от деца, които владеят свободно български език, до ученици, за които той е втори или чужд език, като беше поставен акцент върху индивидуалния подход, адаптирането на учебното съдържание и създаването на мотивираща образователна среда, която да подпомага съхраняването на българския език и идентичност. Презентацията постави специален фокус и върху значението на интердисциплинарния подход в обучението. Основната идея е, че българският език и литература не могат да бъдат разглеждани отделно от българската история, култура и география. За да разберат по-дълбоко литературните произведения,

личностите и ценностите, които изучават, учениците трябва да познават историческия контекст, събитията и хората, които стоят зад тях. Именно връзката между различните учебни предмети превръща знанията в осмислено преживяване и изгражда чувство за принадлежност към българската културна общност.

В изложението бяха показани също така добри практики при преподаването на история в българско училище зад граница – примери за открити уроци, работа с исторически документи, архивни материали, музейни експонати, филми и срещи с учени, общественици и изследователи. Учебният предмет история беше представен не само като учебно съдържание, а като възможност учениците активно да откриват взаимовръзката между миналото и настоящето и да изграждат лична връзка с българската история и култура.

Особено внимание беше обърнато върху използването на ресурсите на средата, в която живеят децата. Вместо българското училище да се изолира от местната културна и образователна среда, архиви, библиотеки, музеи, паметници и исторически места могат да бъдат използвани като естествено продължение на учебния процес. Чрез конкретни примери от Виена беше демонстрирано, че следи от българската история и култура могат да бъдат открити далече извън границите на България и да се превърнат в ценен образователен ресурс.

Основното послание на презентацията беше, че обучението по история, литература и български език трябва да бъде взаимно свързано и да се основава на преживяване, изследване и активно участие на учениците. Интердисциплинарните уроци дават възможност децата не само да усвояват знания, но и да изграждат самочувствие като българи, да осъзнават богатството на своята култура и история и да откриват нейните следи навсякъде около себе си. По този начин се създава жива и устойчива връзка с България, независимо къде по света живеят и учат учениците.

Вторият работен ден на семинара беше посветен на срещи с академичното ръководство на Югозападния университет, както и на лекции и дискусии с преподаватели от различни факултети. Участниците имаха възможност да се срещнат с ректора проф. д-р Николай Марин и да обсъдят перспективите за бъдещо партньорство между Университета и българските училища зад граница.

Доц. д-р Гергана Падарева-Илиева от Филологическия факултет представи темата „Значение на усвояването на езика на фонетично/фонологично равнище (с оглед на обучението по български език като втори)“. В центъра на изложението беше поставена ролята на фонетичната компетентност за успешното овладяване на българския език от деца, които живеят в многоезична среда.

Проф. д-р Стилиян Стоянов изнесе лекция на тема „Специфични трудности при възприемане на българската литературна класика“, посветена на осо-

беностите при работата с текстове от литературния канон и възможностите за тяхното по-ефективно преподаване в съвременната образователна практика.

Гл. ас. д-р Цветелина Хаджиева от Философския факултет презентира темата „Психологически аспекти на развитието на емоционалната интелигентност при деца и юноши. Емоционалната интелигентност като фактор за психично здраве“. Лекцията предизвика активна дискусия относно значението на емоционалната компетентност за успешното личностно развитие и благополучието на децата.

Последвалите обсъждания създадоха възможност за обмен на идеи относно бъдещи форми на сътрудничество между Университета и българските училища зад граница. Бяха обсъдени възможности за обучения, квалификационни програми, студентски практики, участие в образователни инициативи и разработване на съвместни проекти.

Културно-историческата програма на семинара включваше посещение на античния град Хераклея Синтика и град Мелник. Тази част от програмата предостави възможност участниците да се запознаят с културно-историческото наследство на Югозападна България и да продължат професионалния диалог в неформална среда.

Проведеният семинар потвърди значението на сътрудничеството между българските училища зад граница и академичните институции в България. Представените лекции и добри практики показаха разнообразието от подходи, чрез които се съхраняват българският език, култура и историческа памет в различни социални и културни контексти. Наред с това споделяният опит по време на форума показва, че съвременният учител зад граница е натоварен с мисия, която излиза извън рамките на обикновения учебен час. Той трябва да изгради личности с будно национално самосъзнание, които да бъдат способни както да интегрират себе си в „българското“, така и да интегрират „българското“ в глобалния свят. Тук може да намери място мисълта на Паулу Фрейре, че „ако образованието само по себе си не може да трансформира обществото, то без него обществото съвсем не би могло да се промени“⁴⁵ (Freire, 2016, p. 47), интерпретирана от Карлос Родригес Брандао във вида „Образованието не променя света. Образованието променя хората. Хората променят света“⁴⁶ (Brandão, 2005, p. 51). Трансформацията, промяната започва от класната стая – тогава, когато едно дете, на хиляди километри от България, произнесе с гордост „Аз съм българче“. Образованието е нематериална, но изключително мощна сила, която не само свързва българските общности, намиращи се извън пределите на родината, но и възпитава младото поколение, което ще може да променя света.

БЕЛЕЖКИ

1. Вж. <https://www.swu.bg/bg/swubg/historybg> [Viewed 2026-22-06].
2. Вж. https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pages/Classifics/NKPD-2011_1-928.pdf [Viewed 2026-22-06].
3. Вж. <https://www.swu.bg/bg/swubg/historybg> [Viewed 2026-22-06].
4. Вж. <https://www.strategy.bg/bg/public-consultations/11989> [Viewed 2026-22-06].
5. Цитатът в английския превод на книгата на Фрейре изглежда по следния начин: „If education alone cannot transform society, without it society cannot change either“ (преводът е наш – Д. Т. и Кр. Х.).
6. Цитатът в оригинал на португалски гласи следното: „Paulo sabia bem que por conta própria a educação não muda o mundo. A educação muda as pessoas. As pessoas mudam o mundo“ „Паулу знаеше добре, че само по себе си образованието не променя света. Образованието променя хората. Хората променят света“ (преводът е наш – Д. Т. и Кр.Х.)

ЛИТЕРАТУРА

- Иречек, К. (1899). *Княжество България. Негова повърхнина, природа, население, духовна култура, управление и новяйша история*. Издателство на Христо Г. Данов.
- Кюрова и колектив (2025). *Справочник за кандидат-студенти*. 2025. Издателски комплекс „Неофит Рилски“ – Благоевград.
- Михайлов, Кр. (2007). *Неофит Рилски. Личност и време*. Университетско издателство „Неофит Рилски“ – Благоевград.
- Brandão, C. R. (2005). *Paulo Freire, educar para transformar: fotobiografia*. São Paulo: Mercado Cultural. https://bibliotecavirtual.clacso.org.ar/ar/libros/video/livro_fotobiografico.pdf
- Freire, P. (2016). *Pedagogy of Indignation*. Routledge.

REFERENCES

- Brandão, C. R. (2005). *Paulo Freire, educar para transformar: fotobiografia*. São Paulo: Mercado Cultural. https://bibliotecavirtual.clacso.org.ar/ar/libros/video/livro_fotobiografico.pdf
- Freire, P. (2016). *Pedagogy of Indignation*. Routledge.
- Irechek, K. (1899). *Knyazhestvo Bulgaria. Negova povarhnina, priroda, naselenie, duhovna kultura, upravlennie i novyaysha istoria*. Izdatelstvo na Hristo G. Danov.
- Kyurova et al. (2025). *Spravochnik za kandidat-studenti*. 2025. Izdatelski kompleks „Neofit Rilski“ – Blagoevgrad.
- Mihaylov, Kr. (2007). *Neofit Rilski. Lichnost i vreme*. Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“ – Blagoevgrad.

**50TH ANNIVERSARY CELEBRATIONS
OF SOUTH-WEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI”:
CULTURAL AND EDUCATIONAL SEMINAR FOR
REPRESENTATIVES OF BULGARIAN SCHOOLS ABROAD**

✉ **Mag. Darina Tonkova**

Director

Bulgarian School “Danube” – Linz, Salzburg, Wels

30, Alleitenweg

4030 Linz, Austria

E-mail: office@bgschule-linz.com

✉ **Dr. Krasimira Hadzhieva, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-7197-5345

WoS Researcher ID: OEO-0683-2025

Department of Bulgarian Language

Faculty of Philology

South-West University “Neofit Rilski”

66, Ivan Mihaylov St.

2700 Blagoevgrad, Bulgaria

E-mail: kr_hadjieva@swu.bg